

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

D R A U G A S

Saturday supplement

1990 m. balandžio mėn. 14 d. / April 14, 1990

Nr. 74(15)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Ir mes „Prisikėlimo žmonės“

Galbūt dar niekad anksčiau ne-
būsime sutikę Viešpaties Prisikė-
limo šventę – Velykas tokiom
sunkiom širdim ir sumišusiais
jausmais, kaip šių metų pavasarį.
Visada, švęsdami šią Dievo per-
galės prieš mirtį ir prieš tam-
sybės galias, Jo žmonių džiaugs-
mo ir vilties šventę, ne tik kartu
su visu krikščioniškuoju pasauliu
liudijome savo tikėjimą į Prisikė-
limą ir mus Prikeliantį, bet
taip pat su ja siejome ir mūsų tē-
vynės išsilaisvinimo iš šio šimt-
mečio tamsos galybių valdžios
viltį – jos prikėlimą naujam, lais-
vam ir žmonių – Dievo kūriniių
– vertam gyvenimui. Tos savo
maldos ir tikėjimo pagrįsto lūkes-
čio, aišku, neatsisakome ir dabar.
O tačiau jau mėnuo, kai nuo Lie-
tuvos nepriklausomos valstybės
atstatymo paskelbimo gyvename
nerimo, kartu ir apmaudo, die-
nas, labai giliai savyje pajutę,
koks trapus yra tas šių metų
ankstyvo pavasario laisvės dai-
gas, prieš kokias jį sutrypti besi-
kėsiančias pasaulio jėgas jis turi
stengtis atsilaikyti, ir svarbiau-
sia – kaip neapsakomai jis mums
brangus.

Ne tik kone visi mūsų pokalbiai
prasideda ir baigiasi rūpesčių dėl
Lietuvos, bet net ir laišškai, vienu
kitiems rašomi, sveikinant šv.
Velykų progą, jo persunkti: „Apie
Lietuvą – ką jau ir bekalbėti. Tik
imk ir verk: paliko Lietuva vienu
viena... Ir liūdna, ir gėda, ir grau-
du, ir bausis...“ Arba: „Kaip ir vi-
si lietuviai, ir mes esame labai
liūdni ir nusiminę: niekuomet ne-
nesvajojome, kad ir JAV, ir Va-
tikanas, ir visa Europa – paliks
Lietuvą vieną vieną... Baisus. Tik
žliūbtai norisi...“

Bet, jeigu nori verkėti (prisipa-
žinkime, tai tikrai mūsų
jaušmų linkmei) nepasiduosime
– kadangi ji nevaisinga, tuomet,
atrodo, mums bebūs likusi tik
viena kita alternatyva – aišku,
ji garbingesnė ir kur kas sunkes-
nė, bet irgi nelabai džiugi: Al-
gimanto Čekuolio žodžiais iš
Londono praėjusio sekmadienio
ABC televizijos David Brinkley
programoje, mūsų valstybės ne-
pripažinimas, griūvančios Sovietų
Sąjungos ramstymas Vakaruo-
se tereikš mums vieną dalyką:
mes pasiklausime visiškai savo
pačių jėgomis, mes toliau eisime
savo pačių pasirinktu keliu ir
savo valstybės nepriklausomybę
pagaliau įtvirtinsime.

O vis dėlto tai tik dalis teisin-
gos mūsų žmonių nuostatos da-

bartinių Lietuvai pavojų akivaiz-
doje. Viešpaties Prisikėlimo šven-
tės proga dera prisiminti ir kai
kurios Dievo jau paliktus žen-
klus tame mūsų tautos kelyje. Vi-
nu vieni – pasaulyje, bet gal ir ne
visai vieni galutinės tikro-
vės sandaroje. Pirmasis toks toli-
mesnė mūsų ateitį giliai lemian-
tis įvykis, be abejo, yra pats Kovo
vienuoliktosios aktas – niekas jo
nebeisbrauks nuo žemės pavir-
šiaus, nei iš mūsų sąmonės neiš-
dildys. Kitas šviesos pavyzdys:
šiam numeryje spausdinamas
pluoštas Sibiro tremtinių poezijos
(iš antologijos *Benamiai: Intos
tremtinių poezija*, Vilnius: Perio-
dika, 1989) – dauguma tų eile-
raščių rašyti 1950-ųjų dešimtie-
tyje: kiek turėjo būti įtempta jų
autorių dvasios būklė, kad toje
tamsioje, be prosvaitių, naktinė-
je išstengė kalbėti apie saulės grį-
žimą, pavasarį, savo pačių grį-
žimą namo, čia pat esančio Dievo
nuojautą, prisikėlimą, minias,
netelpiančias aikštėse, laisvą
Gedimino kalną... Ir jų tikėjimas
nebuvo apvilnas, nors gal dabar
jau tik mes esame to liudininkai.

Prisikėlimas vyksta ir atskirų
mūsų žmonių sielose: ne tik kun-
Vytauto Bagdanavičiaus jo
straipsnyje šiame numeryje nuro-
domas lietuvių komunistų partijos
narių, bet ir daugybės išeivių –
kurie, jautriai paliesti Lietuvos
padėties, galbūt pirmą kartą pa-
siryžta liudyti savo saitus su tau-
ta (arba juos tik atrasti, kaip kai
kurie trečios ir ketvirtos kartos
lietuviai amerikiečiai), nuo ku-
rios jie buvo tarsi ir nusisukę, ir
imasi skelbti pasauliui Lietuvos
bylą.

O pats svarbiausias Prisikėlimo
paslapties veikimas – ar nebus
per porą metų įvykęs mūsų tau-
tos subūrimas, jos sulydymas į
vieną, vieni kitus mylinčių ir
visais savaisiais besirūpinančių
žmonių bendruomenę, kuri šiuo
metu savaip ir savo būdu siekia
Dievo Karalystės atėjimą į žemę?
Panašiai, kaip Viešpaties Jėzaus
mokiniai tapo meilės bendruome-
ne, tik Jam prisikėlus ir pasilikus
toliau jų tarpe, kaip pažadui įvyk-
dyti žmonijos pašaukimą būti
Dievo vaikais ir su Dievu sutai-
kyti visatą. „Prisikėlimo žmo-
nės“, Naujojo Testamento sava-
ka, yra tikinčiųjų Dievo pergalę
prieš mirtį ir tamsybių valdžią
bendruomenė, kurioje ir toliau
gyvena Kristus ir iš kurio ji se-
miasi stiprybę būti meilės bend-
(Nukelta į 4 psl.)

Šiame numeryje:

Viešpaties Prisikėlimas ir mūsų tauta • Kristaus asmuo ir dabar-
ties žmogus • Kokias savo galias nesame panaudoję? • Marijos
Gimbutienės „The Language of the Goddess“ ir jos sukeltoji kon-
troversija • Prisikėlimo gija Sibiro tremtinių poezijoje

Kristaus asmuo ir dabarties žmogus

„O kuo jūs mane laikote?“

ANTANAS RUBŠYS

Mūsų šimtmečio pradžioje Ber-
lyno universitete Adolf von Har-
nack, pasaulinio garso mokslininkas,
skaitė paskaitų ciklą, norė-
damas atsakyti į klausimą: „Kas
yra krikščionybė?“ Paskaitų
ciklas tapo knyga. Pradinė laida
vokiečių kalba turėjo 100.000
egzempliorių tiražą, buvo išversta
į tuziną svetimų kalbų, ir nū-
dien vis dar tebespausdinama.
Harnack'as pradeda savo knygą
vertais dėmesio žodžiais: „Iškilu-
sis anglų filosofas John Stuart
Mill kartą pareiškė: „Turime be-
galo svarbią pareigą nuolat pri-
minti žmonijai, kad kadaise buvo
žmogus vardu Sokratas“. Čia
Harnack'as prideda: „Tai tiesa!
Bet yra dar svarbiau nuolat pri-
minti žmonijai, kad kartą tarp
žmonių gyveno žmogus vardu
Jėzus Kristus“.

Nepaisant to, ką kiekvienas iš
mūsų tikėtų ar galvotų apie Jėzų
iš Nazareto, jis buvo vyraujanti
Vakarų kultūros asmenybė be-
veik per dvidešimt šimtmečių.
Nuo jo gimtadienio daugumas
žmonijos datuoja savo kalendori-
us, jo vardu milijonai žemės
žmonių meldžiasi.

„Jėzus Kristus yra tas pats
vakar ir šiandien, tas pats ir per
amžius“ (Žyd 13:8-9). Šiais žo-
džiais pamoko savo skaitytojus
bevardis (ir iki šiol dar ne-
žinomas) pirmojo kristinio am-
žiaus autorius Naujajame Testa-
mente. Žodžiai „Tas pats vakar
ir šiandien, ir per amžius“ pa-
brėžia Jėzaus Kristaus teologinę
reikšmę – „tas pats“ tikėjimo
kraityje reiškia, kad Jėzus Kris-
tas savo būtimi yra amžinas at-
vaizdas amžinojo Dievo. Todėl
Jėzus Kristus niekuomet nesikei-
čia.

Mūsų tema turi savitą pobūdį:
„Kristaus asmuo ir dabarties
žmogus: „O kuo jūs mane laiko-
te?“ Taigi mūsų tema siejasi ne
tik su Jėzaus Kristaus teologine
reikšme, bet ir su istoriškai sa-
gota Jėzaus Kristaus samprata.
Šimtmečių tėkmėje Jėzus Kris-
tus buvo įvairiai supratas
tikėjimo ir kultūrų sąveikos
deka. Krikščionybės istorija liu-
diuja Jėzaus Kristaus sampratų
kaitą – tikrą kaleidoskopinę
įvairovę. Nūdien anie pirmojo
kristinio šimtmečio žodžiai, „Je-
zus Kristus yra tas pats vakar
ir šiandien, tas pats ir per am-
žius“, turi būti papildyti mūsų
amžiaus mokslininko Albert
Schweitzer žodžiais: „Laikotarpiu
seka liudija, kad kiekvienas jų at-
rado Jėzų Kristų savo paties
poreikius ir davė jam savo būdą,
vaizduodamas jį pagal savo pa-
veikslą“.

Dievo įsijungimas į žmogaus
gyvenimą ir žmonijos istoriją,
tiesa, buvo vienkartinis, bet
krikščionybė – tikėjimas Dievo
įsijungimu rodo nepaprastą įvai-
rovę. Neseniai teko lankytis
Ravennos šventovėse palei Adri-
jos jūrą Italijoje. Apsida, sienos ir
lubos išpuštos spalvingomis
bizantiško stiliaus mozaikomis.
Viena jų – *Pantokrator* – Visa-
galis Kristus itin patraukė mano
dėmesį. Mozaika prašnekina, nes
įspūdinga. *Pantokrator* – Visa-
galis Kristus savo rankoje laiko
atverstą Evangelijų knygą su
įrašu: „*As Esu kelias*, tiesa ir gy-
venimas“ (Jn 14:6). Rodos, kad
girdi „*As Esu Kelias*“, nes darau
žmones panašius į save, „*As Esu
Tiesa*“, nes „apšviečiu kiekvieną
žmogų“ (Jn 1:9), „*As Esu Gyveni-
mas*“, nes nugalėjau mirtį. Ra-
vennos šventovės mozaika – *Pan-
tokrator* patraukė mane ir li-
kų mano atmintį.

Lukštdami temą, bandysime
domėtis ir aptarti:

1. Kristų, amžinojo Dievo at-
vaizdą,
2. Dabarties žmogų ir Kristų.

I. KRISTAUS ASMŪ: AMŽINASIS DIEVO ATVAIZDAS

Kristaus asmenį ir vaidmenį
pažinti padeda Naujasis Testa-
mentas. Morkaus evangelija skel-
bia Jėzų Kristumi ir Dievu
Sūnumi, o kartu ir Kenčiančiu
Tarnu – Rūpintojėliu, nes jis
„atėjo, ne tam, kad jam tarnautų,
bet pats tarnauti ir savo gyvybę
atiduoti kaip išpiką už daugelį“
(Mk 10:45). Žodis „Kristus“ nėra
vardas, o pašaukimo ir pareigos
titulas. Jis reiškia Dievo
pašventintą ir išganyto misijai
įgaliojimą asmenį Kristus – grai-
kiškai *Christos* – arba Mesijas –
hebraiškai *Masiah* – reiškia Pa-
teptasis. Luko evangelija aptaria
Jėzų, Dievo Kristų kaip šviesą pa-
gonims apšviesti ir Izraelio tautos
garbę (žr. Lk 2:32). Mato evange-
lijos Kristus atleka išganyto
misiją, sukurdamas Dievo kara-
lystę žemėje. Dievo karalystė
žemėje yra krikščionių Bendrija.
Mato evangelijoje Kristus šaukia
apsispresti ryžtingai už teisumą:
„Palaiminti alkančios ir trokš-
tantys teisumo, jie bus pasotinti“
(Mt 5:6). O Jono evangelijos Kris-
tus yra pasaulio šviesa ir gyvy-
bė“ (Jn 1), nes, būdamas „viengi-
mis Dievo Sūnus“ (Jn 1:14-18),
atskleidė pasauliui Dievo malonės
pilnatvę (žr. Jn 1:14-18).

Tikintieji nori suprasti Jėzų

Evangelijos nėra Jėzaus biog-
rafija – gyvenimo aprašymas.
Jos yra teologinės – tikėjimo
proveržiai aptarti Jėzaus asmenį
ir vaidmenį žmogaus gyvenime ir
žmonijos istorijoje. Taigi evan-
gelijos yra teologiniai Jėzaus –
Dievo Kristaus ir Sūnaus – por-
tretai. Evangelijų portretus,
tikėjimo įžvalgas į Jėzaus Kris-
taus vaidmenį, salygojo tuometi-
niai krikščionių poreikiai.

Evangelijų turnys apima tris
sluoksnius:

1. Jėzaus viešąją veiklą su jo

Juozas Mielulis

„Jo yra žemė“, 1974-1989
Alijus ant drobės, 30" x 60"
Iš parodos „Dailė '90“ – Religija lietuvių mene, vykusios Čiurlionio galerijoje, Chicagoje, o dabar eksponuojamos
Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois, iki balandžio 16 dienos.

darbų ir žodžių atpasakojimu:
2. Apaštalių ir mokinių skel-
bimą apie išganyką per Jėzų
Kristų;

3. Evangelistų įnašą – tema-
tinį, teologinį Jėzaus portretą.

Vadinasi, pats evangelijų bran-
duolis yra Jėzaus darbai ir žo-
džiai, kuriuos apaštalai ir mo-
kiniai įsidėmėjo ir perdavė savo
klausojoams: „Viešpats Jėzus
buvo nuostabus rabinas – moky-
tojas. Jis mokė palyginimais ir at-
laidų Tėvo kvietimą grįžti atgaila
išreikšė patraukliu vaizdiniu pa-
sakojimu iš gyvenimo. Tokiu bū-
du jis šnekte prašnekino žmo-
nes gyvenimo raizgyne, nejučio-
mis „viliodamas“ juos apsigalvoti
ir apsispresti, kur yra prasmė ir
laimė... Kartą išgirdę palygi-
nimą apie sūnų palaidūną, gailės-
tingąjį svetintautį samarietį,
moterį, su lempa ir šluota ieš-
kančią pamesto pinigėlio, negali-
me ju užmiršti. Nejučiomis jie
skatina mūsų mintį ir širdį
klausti: koks yra Dievas? ...
Dievas ieško žmogaus, ieško pa-

klydusio ar įstrigusio gyvenimo
raizgyne – juo rūpinasi ir kviečia
būti Dievo rankomis, kojomis, šir-
dimi ...“

Antrasis evangelijų turinio
sluoksnis yra apaštalių ir mokinių
skelbimas apie išganyką per Jėzų
Kristų. Ką apaštalai ir mokiniai
skelbė ir mokė apie Jėzų po jo
mirties ir Prisikėlimo? Dievo
karalystės Skelbėjas Jėzus yra
skelbiamas Dievo Kristumi ir
Viešpačiu (žr. Apd 2:36). Šis
sluoksnis apima Jėzaus darbų ir
žodžių aiškinimą, perduotą apaš-
talų ir mokinių skelbimu bei mo-
kymu, ir įamžina tai, kas dažnai
yra vadinama „Prisikėlimo-tikė-
jimu“ arba „Velykų įvykiu“, t.y.
išganyto įvykius su popriškeli-
mine įžvalga. „Iš pradžių moki-
niai šito nesuprato, bet, kai Jėzus
buvo pašlovinamas [Prisikėlimu,
Dangun žengimu, Dvasios siunti-
mu], atsiminė, kad tai buvo apie
jį parašyta, ir jie buvo jam tai pa-
darę“ (Jn 12:16; žr. 2:22). Gražūs
apaštalių ir mokinių skelbimo
pavyzdžiai yra aprašyti *Apaštalų*

darbų knygoje.

Trečiasis evangelijų turinio
sluoksnis yra tai, ką evangelistai
parašė apie Jėzų savo skirtingose
evangelijose. Evangelistai naudo-
josi paveldėtu tikėjimo kraičiu,
subrendusia įžvalga ir samprata,
darė medžiagos atranką, ją susis-
temino bei paaiškino, piešdami
tematinį, teologinį Jėzaus, Dievo
Sūnaus ir Kristaus, portretą.

Evangelistai buvo tikintys krikščionys

Evangelistai – Morkus, Matas,
Lukas, Jonas – buvo giliai tiki-
ntys krikščionys. Dievo įkvėpimu
jie rašė, siekdami padėti krikš-
čionims susitikti su Dievu, „kuris
mus per Kristų suteikino su savi-
mi ir davė mums suteikimo tar-
nystę. Juk tai Dievas Kristuje
suteikino su savi pasauli, [...] ir
patikėjo mums suteikimo ži-
nią“ (2 Kor 5:18-19).

Evangelijas skaitė ne tik krikš-
čionys, bet ir jų kaimynai –
pagony ir žydai, norėdami susi-
pažinti su krikščionių tikėjimu.
Nėra abejonės, kad jos padėjo
daugeliui žemės gyventojų paži-
nti Jėzų Kristų. Ir nūdien Evan-
gelijas skaito ne tik tikintieji, bet ir
istorikai, literatai, mokslininkai.

Evangelijų turinio branduolys: Jėzus

Patį evangelijų branduolį
sudaro Jėzus ir jo žodžiai bei dar-
bai. Jėzus ir jo žodžiai bei darbai
salygojo apaštalus bei mokinius,
Jėzus ir jo žodžiai bei darbai
salygoja mūsų laikų krikščionybę.

Kuo yra Jėzus evangelijose?
Kaip kalba apie Jėzų pradinė
Bendrija ir evangelistai?

Patys pirmieji Jėzaus sekejai,
kreipdamiesi į Jėzų ar apie jį
kalbedami, naudojo įvairius titulu-
sus. Keturi šių titulų padės mums
susitikti su evangelijų Jėzumi:
rabinas-mokytojas, pranašas,
Kristus, Viešpats.

Jėzus – Rabinas-Mokytojas.
Nazaretas ir Galileja pažino Jėzų
kaip rabiną – *rabbi* arba *rabbouni*,
t.y. kaip mokytoją. Bū-
dinga, kad evangelistai titulą
„rabinas-mokytojas“ rezervuoja
bemaž tik Jėzui. Žydų mokytojus
jie paprastai vadina fariziejais,
Rašto žinovais ar aiskintojais. „I
Možės krase atsisėdo Rašto aiš-
kintojai ir fariziejai. Todėl visa,
ką jie liepia, darykite ir laiky-
kitės, tačiau nesišikite, kaip jie
(Nukelta į 2 psl.)

Antanas Ulevičius

„Karalius“, 1990
Akmenų mase, aukšto degimo, 24" aukščio
Iš parodos „Dailė '90“ – Religija lietuvių mene, dabar vykstančios Lietuvių
dailės muziejuje, Lemont, Illinois, iki balandžio 16 dienos.

Kristaus asmuo ir dabarties žmogus

(Atkelta iš 1 psl.)

elgiasi, nes jie kalba, bet nedaro. ... O jūs nesivadinkite „rabi“, nes turite vienintelį Mokytoją, o jūs visi esate broliai (ir seserys). ... Taip pat nesivadinkite mokytojais, nes jūsų vienintelis Mokytojas yra Kristus“ (Mt 23:1-3,8-10).

Mokytojas Jėzus buvo ir panašus, ir skyrėsi nuo fariziejų ir Rašto aiškintojų savo elgesiu ir mokymu. Luko evangelija pasakoja apie Jėzaus veiklos pradžią Nazarete. Skaitome, kad Jėzus „parėjo į Nazaretą, kur buvo užaugęs. Subatos dieną, kaip prates, nuėjo į sinagogą ir atstojo skaityti“. Rabinų papročiu, jis perskaitė hebraiskai Izaijo pranašystės skaitinį ir padarė jo aramejišką parafrazę. Skaitinys buvo iš Izaijo knygos 61-ojo skyriaus:

Viešpaties dvasia ant manęs, nes jis patepė mane, kad neščiau gerą žinią.

Pasiuntė skelbti belaisviams išvadavimą,

aukštinti mane ir pasiųsti, kad atiduoti prisilegtųjų žodį.

Viešpaties malonės metu (Iz 61:1-2).

Pabaigęs skaityti, nesielgia, kaip elgdavosi Rašto aiškintojai — skatinio netaiko gyvenimo poreikiams — neįprastai ir nelaukiamai pasijunkia: „Šiandien išpildė ką tik jūsų girdėti žodžiai“ (Lk 4:21). Iš pradžių „visi jam pritardė ir stebėjosi maloningais žodžiais“ (Lk 4:22), bet tolesnis Jėzaus paaiškinimas sukėlė priešišką audrą: „... visi, kurie buvo sinagogoje, labai įniršo...“ (Lk 4:28).

Mokytojas Jėzus ir žydų Rašto aiškintojai kirtosi ir buvo prieiški daugeliu atvejų. Priešikumo fone galime atpažinti ir bendrus bruožus, ir neįprastą bei nelauktą skirtumą tarp Mokytojo Jėzaus ir Rašto žinovų. Ir Jėzus, ir Rašto žinovai, mokydami, elgėsi panašiai — naudojo atsakymo į klausimus metodą. O klausimai, dažnai užduodami kaip galvosūkių, buvo svarbių klausymų. Pavyzdžiui, viena moteris turėjo septynis vyrus (ne vienu kartu, bet vieną po kito): kurio vyro žmona ji bus anžinybėje? Ar teiseta padoriam žydai mokėti Romos valdžiai mokesčius? Ka daryti, kad laimėtume amžinąjį gyvenimą? Kas yra didesnis dangaus karalystėje?

Jėzaus rabiniską metodą puikiai pavaizdavo pasakojimas apie klausimą-galvosūkį Mato evangelijoje:

Kai Jėzus atėjo į šventyklą ir pradėjo mokyti, prisitartinio prie jo klostėsi kunigų ir tautos senėnų, kurie klausė: „Kokia galia tai darai? Kas tau dave šitą galią?“ Jėzus atsakė: „Ir aš noriu paklausti jus vieno dalyko. Jei man atskysite, ir aš pasakysiu, kieno įgaliojimas tai darau. Iš kur buvo Jono krikštas? Iš dangaus ar iš žmonių?“ Jis samprotavo: „Jei pasakysime — iš dangaus, mums prikiš: „Tai kodėl juo netikėjote?“ O jei pasakysime — iš žmonių, reikės bijoti minios, nes visi „laiko Jona pranašu“. Todėl jis atsakė: „Mes nežinome“. Tad ir jis atsakė: „Tai ne aš nesakysiu, kokia galia tai darau“ (Mt 21:23-27).

Pats būdingiausias Jėzaus mokyto būdas buvo palyginimai. Evangelistas Matas taikliai pastebi: „Visa tai Jėzus kalbėjo palyginimais, ir be palyginimų jis jiems nekaltėjo“ (Mt 13:34). Šaunus palyginimas yra palyginimas apie sūnų palaidiną (Lk 15:11-32). Dievas ne tik prima pas jį grįžtantį žmogų, bet kelia žlugia puotą. Vyresniajam sūnui pyktelėjus, tėvas jam primena: „Vaikeli, tu visuomet su manimi, ir visa, kas mano, yra ir tavo. Bet reikėjo puotauti bei linksintis, nes tavo brolis buvo miręs ir vel atgijo, buvo žuvis ir atsirado“ (Lk 15:31-32).

Jėzus — Pranašas. Nei Jėzaus asmenybė, nei vaidmuo neišsitenka rabinio mokytojo titule, nors Jėzus ir buvo neįprastas Rabinas-Mokytojas. Neįprastu naujumu

Iškilmės Panevėžio katedroje 1989 metų vasarą — kalba Katedros klebonas, monsinjoras Antanavičius. Petro Dūdės nuotrauka iš serijos „Religija Lietuvoje Lietuvos fotografų akimis“, vykstancioje Lietuvos dailės muziejuje, Lemont, Illinois, iki balandžio 16 dienos.

Jėzus suglumino savo tautiečius. Mesijinio įžengimo į Jeruzalę metu, Jėzus buvo sveikinamas su Osana Dovydo Sūnui!

Garbė tam, kuris ateina Viešpaties vardu!

Jam įžengus į Jeruzalę, sujudo visos miestas, žmonės klausinėjo: „Kas jis toks?“ O minios kalbėjo: „Tai pranašas Jėzus iš Galilėjos Nazareto“ (Mt 21:9-11). Nepaisant lietuviško galvojimo, kad pranašas yra asmuo, kuris pranašauja tik ateities įvykius, pranašas Šv. Rašte yra asmuo, įgaliojamas kalbėti Dievo vardu ne tik apie ateitį, bet visų pirma apie būtinumą apsispręsti už Dievo užmojų dabar — dabartyje. Kalno pamokslas Mato evangelijoje atskleidžia Pranašo Jėzaus savi-monę:

Nemanykite, jog aš atėjau panaikinti Įstatymo ar Pranašų. Ne panaikinti juo atėjau, bet įvykdyti. Iš tiesų sakau jums: kol dangus ir žemė nepažeis, nė viena raidė ir nė vienas brūkšnelis neišnyks iš Įstatymo, viskas išsipildys (Mt 5:17-18).

Seka šešios antitezės — priešpriešos. Kiekviena jų prasideda su pareiškimu: „Jūs esate girdėję, kad protėviams buvo pasakyta ... O aš jums sakau...“ (Mt 5:21-48). Paimkime dvi paskutines priešpriešas kaip pavyzdį:

Jūs esate girdėję, jog buvo pasakyta: „Mylėk savo artimą tautietį ir nekęsk priešo“. O aš jums sakau: mylėkite savo priešininkus ir melskitės už savo persekiotojus, kad būtumėte savo dangiškojo Tėvo vaikai; juk jis leidžia saulei tekėti blogiesiems ir geriesiems, siunčia lietų ant teisųjų ir neteisųjų. Jei mylite tuos, kurie jus myli, tai kokią atlygį gausite? ... Taigi būkite tokie tobuli, kaip jūsų dangiškas Tėvas yra tobulas“.

(Mt 5:38-48)

Jėzus kreipiasi į savo mokinius kaip Pranašas — Dievo įgaliojamas asmuo, šaukdamas žmogų į nuosprendį už Dievo užmojų gyvenime. Ne tik kalba Dievo vardu, bet ir įvykdo Dievo užmojų. Naujoji mūsų Naujojo Testamento laida paaikškina: „Pagrindinė Kalno pamokslas tema [yra], kad krikščionių poelgiai turi viršyti Mozės įstatymo ir pagonių etikos reikalavimus“¹¹. Taigi, anot šio paaikškinimo, Jėzus duoda naują įstatymą. Tačiau tai tik dalis tiesos. Jėzus savo asmeniu ir mokymu atskleidžia Dievo karalystės paslaptį — Dievo atėjimą dalyvauti žmogaus būtyje ir būtyje. Todėl Jėzus „O aš jums sakau...“ nėra vien tik naujas įstatymas, bet ir nauja būklė, kurioje meilė įgalina įvykdyti tai, ko reikalauja įstatymas. Įstatymas liepia, bet nepajėgia daryti to, ką liepia, nes įstatymas yra šalia žmogaus. Meilė yra žmogaus širdis. Jėzus ne tik moko, bet ir padeda žmogui myleti save, o savo artimą kaip patį save.¹²

Ypatingą Jėzaus visuomeninę padėtį — Mokytojo ir Pranašo — liudija Kalno pamokslas užsklandar: „Kai Jėzus baigė [...] kalbas, minios stebėjosi jo mokslu, nes jis mokė ne kaip jų Rašto aiškintojai, bet kaip turintis galią“ (Mt 7:28-29). Naujasis Testamentas vaizduoja Jėzų kaip vienintelį Pranašą, duodantį Mozės mokymui pilnatvę, ir kaip vienintelį Mokytoją, įvykdytį Mozės įstatymą meile: „Kaip Įstatymas duotas per Mozę, taip tiesa ir malonė atėjo per Jėzų Kristų“ (Jn 1:17).

Jėzus — Kristus ir Viešpats. Jėzaus titulai Mokytojas ir Pranašas ilgainiui užleido vietą kitiems dviem titulams. Jie yra mums labiau įprasti: Kristus arba Mesijas, t.y. Pateptasis, ir Viešpats arba Marana, t.y. mūsų Viešpats.¹³ Jie mums yra ir labai artimi, nes nūdien juos naudojame liturgijoje. Titulai „Kristus“ ir „Viešpats“ nūdien yra Jėzaus vardai — jie paženkliną Jėzų kaip Dievo Sūnų, antrąjį Trejybės asmenį.

Imperatorius Justinianas pastatė garsiąją Haghia Sophia baziliką Stambule ne Jėzui — Mokytojui ir Pranašui pagerbti, bet Jėzui — Kristui ir Viešpatui pagarbinti. Sokratui niekas nestatė bazilikų! Johann Sebastian Bach'as sukūrė Missa in B Minor ne vien Jėzui — Mokytojui ir Pranašui pagerbti, bet Dievo Sūnų ir Kristų pagarbinti.

Jėzaus titulai „Kristus“ — Mesijas ir „Viešpats“ — Marana, o taip pat titulai „Mokytojas“ — rabinas ir „Pranašas“ prarado savo žydiškąsias sėminitines atspalvius. Pirmajame kristiniam amžiuje Jėzus Rabinas-Mokytojas buvo sa-vaimė aiškus, antrajame amžiuje pasirodė per daug žydiškas-semitiškas, o dar vėlesniais amžiais tapo net nesuprantamas. Šios permainingos pradžios — Jėzaus nužydinimas jau reiškiasi pačiame Naujajame Testamente¹⁴. Nūdien Šv. Rašto mokslininkai, nagrinėdami Dievo įsijungimą į žmogaus gyvenimą ir istoriją, grįžta į pirmąjį kristinį amžių. Jo fone išryškėja Jėzaus žydiškumas ir išsamiau aptariamas žydų Sinagogs ir krikščionių Bendrijos santykis.

Paulius, Tautų apaštalas, rašo krikščionims iš pagonijos: „kad jūs per aukštą apie save nemanytumėte, pasakysiu jums paslaptį: dalis Izraelio tautos lieka užkietėjusi, kol įeis pagonių dauguma, o tada bus išgelbėtas visas Izraelis“ (Rom 11:25-26). Pastebėkime, kad Apaštalas nėsako, kad Izraelis įsijungs į krikščionybę, bet moko, kad „bus išgelbėtas“ (t.y. išganys) visas Izraelis“ (Rom 11:26), nes „Dievo malonės dovanos ir pašaukimas — neatšaukiami“ (Rom 11:29-32; 11:16-24). Jėzus buvo duotas ir priklausio žydų tautai, krikščionys yra Tauta, kuri priklauso Jėzui — Mokytojui, Pranašui, Kristui, Viešpačiui. Religiniai,

moraliniai ir politiniai santykiai tarp žydų ir krikščionių yra turtum raudona linija Vakarų kultūros istorijoje. Reikia vengti teisti senovę, remiantis šiuolaikine iš-mone.

Likiminis Dievo įsijungimas į istoriją

Jėzaus bendraamžiai pažino jį kaip Rabiną-Mokytoją. Jo gyvenimo ir veiklos turinys buvo „Dievo Geroji Naujiena“: „Atėjo metas ir prisitartinio Dievo karalystė: „Atsiverskite ir tikėkite Gerąja Naujiena““ (Mk 1:15). Pirmieji Jėzaus sekėjai pažino Jėzų kaip eschatologinį — baigminį Dievo užmojo istorijoje Pranašą: „Atėjo metas ... dabar dienų pabaigoje!“. Pirmojo amžiaus krikščionys, ieškodami būdų išreikšti Jėzaus, Kristaus ir Viešpaties, atėjimo reikšmę, panaudojo istorijos gramatiką. Ir ne tik istorija, bet ir sąvokos iš visatos bei erdvės sąrangos padėjo tai atlikti.

Pirmieji krikščionys nuoširdžiai tikėjo ir laukė, kad istorija tučtuojau baigsis. Mūsų laikų istorikai apčiuopia lemtingą krikščionybės lūžį antroje pirmojo kristinio amžiaus pusėje. Lūžį sukėlė Antrojo Kristaus atėjimo — Paruzijos nudsėsimas. Iš krikščionių buvo šaipomasi: „Kur jo pažadetas atėjimas?“ (2 Pt 3:4). Krikščionims reikėjo mokyti kūrybingai įgenti istorijoje, „laukiant Kristaus atėjimo“, nes Jėzus, Kristus ir Viešpats, yra likiminis asmuo istorijoje ir taškas, apie kurį sukasi visa istorija. „Vienas dalykas neturi likti jūsų nepastebėtas“, rašo bevadis įkvėptas autorius 2 Petro laiške, „viena diena pas Viešpatį yra kaip tūkstantis metų ir tūkstantis metų — kaip viena diena. Viešpats negaista ištesėti pažado, bet kantriai elgiasi su jumis, nenorėdamas, kad kuris pražūtų, bet kad visi

atsiversių. O Viešpaties diena ateis kaip vagis“ (2 Pt 3:8-10).

Šeštame amžiuje Dionisijas Mažutis sudarė ir nūdien Žemėje naudojamą laiko skaičiavimo sistemą su amžiais prieš Kristų ir amžiais po Kristaus — „Viešpaties metais“ po Jėzaus gimimo. Nūdien net Jėzaus Kristaus prieš biografinis datuojamas pagal šią sistemą: Neronas mirė 68-aisiais metais po Kristaus, Hitleris — 1945 metais po Kristaus, Stalinas — 1953 metais po Kristaus ... Visa Žemė pripažįsta, kad dėl Jėzaus, Kristaus ir Viešpaties, istorija yra kitiškiška.

II. KRISTUS IR DABARTIES ŽMOGUS

Nazaretas buvo paprastas ir nežymus kaimas. Nenuostabu, kad Jono evangelijoje Natanaelis ir kelia klausimą: „Ar iš Nazareto gali būti kas gero?“ (Jn 1:46). Jėzus Nazaretis buvo kaimo vaikas. Vargu ar jis suprato lotyniškai ir graikiškai, nors „Pilotas padarė užrašą ir liepė prisegti prie kryžiaus. Ten buvo parašyta: „Jėzus Nazaretis, žydų karalius“ ... o parašyta buvo hebraiškai, lotyniškai ir graikiškai“ (Jn 19:19-20). Jėzus neparasė knygų. Jono evangelija užsimena, kad jis kažką rašė ant žemės, kai Rašto aiškintojai ir fariziejai attempė pas jį moterį, sugautą svertimaujančią (Jn 8:6-8). Nenuostabu, kad vėlesni pagonių autoriai galėjo su pašaipu rašyti, kad krikščionių Atpirkėjas apsi-reiškė „kažkur žemės užkampyje“.¹⁵

Jėzus Nazaretis buvo Galilėjos kaimo vaikas, bet Jėzus, Kristus ir Viešpats, yra Žmogus, kuris priklauso pasauliui. Jo vardas nukeliavo nuo „žemės užkampio“ ir yra žinomas „lig pat žemės pakraščiu“ (Apd 1:8). Anot psalmės, Dievo Kristaus dėka

Ramybė ateis mūsų [žemei], teisumas — mūsų kalneliams. Jis globos duris pažemintus žmones, beturčius jis gelbės savuosius, naikins prispauėjus. Jis gyvos ilgai — kaip saulė, kartą kartoms — kaip mėnulis.

Jis mums bus kaip lietus jaunam atolui, kaip liūdis, pagirdanti išdžiūvusią žemę.

Klestės jo dienomis teisingumas, gražiausia ramybė — kol švies padangė mėnulis.

Jis juk vaduos pagalbos maldaujančią vargšą, tą nelaimingą, kuriam nepadeda niekas!

Jis gailės vargšą, beturčio ir savo varguliams gelbės gyvybę. Gelbės juos iš prispauėjų, skriaudikų, brangi jam bus jų gyvybė. (Ps 71, 72, 3-7, 12-14)

Nepaisant didelės katalikų ir protestantų misijų sėkmės per praėjusius du šimtmečius, krikščionys tesudaro tik mažumą Žemės gyventojų. Neatrodė, kad Geroji Naujiena — Evangelija

Atrasti ką nors daugiau savyje

VYTAUTAS BAGDANAVIČIUS

Grįžkime dar prie gavėnios praktikos, kurios laikotarpį mes dabar baigiame. Svarbu yra teisingai suprasti šį laikotarpį, kad galėtume juo teisingai pasinaudoti. Yra pavojus, kad mes gavėnios dvasią neteisingai suprantame. Jeigu mes gavėnią supratume vien kaip ieškojimą savo kalčių ar trūkumų, tai tas mus vestų tik į liūdesį ir susikrėtimą. Tačiau krintimasis nėra žmogiška vertybė (Aristotelio *Metafizika*, XIII knyga, 1). Tai vestų mus tik į neviltį. Mąstyti apie savo kaltes gavėnioje galima tik ta sąlyga, jei esame pilnai pasisavinę Kristaus tiesą, kad mūsų nuodėmės gali būti atleistos ir kad jos gali būti atleidžiamos, nepaisant to, kiek kartų mes nusikalstame.

Kas tad yra tikroji gavėnios atgailos dvasia? Atsakymą į tą klausimą paimkime iš labai giedro viduramžių mokytojo šv. Tomo Akviniečio. Jam atgailos supratimas kyla iš to, kaip jis supranta žmogų. O žmogų jis supranta tokiu veikeju, kuris pats save valdo ir kuris mechanškai niekieno nėra valdomas. Žmogus dėl to gali pasikeisti. Žvirblis, pasak Tomo, gali puikiai sukonstruoti savo lizdą, bet jis negali nė kiek savo technikos pakeisti. Taip pat žvirblis neturi galios savo lizdą suardyti, kad juo nepasinaudotų jo priešinai. O mes žinome, kad žvirblių tarpe kovų pastatimas. Kitoks yra žmogaus veikimas. Žmogus pats apsisprendžia, ką ir kaip, ir kada jam reikia daryti. Žmogaus veikla ne išsiskyrė tobulai. Dėl to žmogus pats turi mokytiis veikti. Ir dėl to žmogus, veikęs vienaip, gali pradėti veikti kitaip, jeigu protas jam tai pataria arba jeigu jo veikimo noras pasikeičia (pgl. Vytautas Bagdaničius, *Žmogaus studijos*, p. 38).

Tiesa, ir žmogaus veikloje atsitinka tam tikro mechanizmo. Ir jeigu žmogus įpranta veikti gerai, tai tą mechanizmą vadiname dorybe. Ir žmogui, įpratusiam veikti vienaip, nėra lengva

pradėti veikti kitaip.

Cia kaip tik mes ir susitinkame su teisinga atgailos dvasia. Gavėnios tikslas ir prasmė yra, kad mes patikrintume save, ar visas savo veikimo galimybes mes paprastai išnaudojame. Ar nebūtų pagrindo ką nors daryti kitaip, negu mes darėme ligi šiol.

Vienas didžiausių žmonijos mąstytojų apie žmogų, Aristotelis, teigia, kad žmogus turi įvairių galių veikti, tačiau tai nereiškia, kad jis tas galias būtų išnaudojęs (*Metafizika*, XII knyga, 6-as skyrius). Ir praktiškai taip esama, kad mes daugelio savo galių nesame panaudoję ir kad jos tebėra miego būklėje (*Nikomacho etika*, B skyrius). Ir dėl to tas didelis prieškrikščioniškų laikų mąstytojas turi tokią aukštą žmogaus sampratą, kad atgailą drįsta laikyti būdingiausiu žmogaus bruožu. Negana to, jis net sako, kad žmogus, kuris niekada nedaro atgailos, negali būti laikomas savaimingu veikėju (*Nikomacho etika*, III, C, C.1).

Taigi tai, kas lietuviškai yra vadinama atgailos dvasia, yra gilios ir pilnos žmogaus sampratos apraška ir nėra vien krikščionijos išradimas. (Nors lietuvių kalbai gal reiktų rasti geresnį žodį, tai realybei pavadinti. Nes čia eina reikalas ne apie jusmą, t.y. galėjimą ko nors, bet apie sugebėjimą veikti kitaip, negu buvo veikiami ligi šiol.) Krikščioniška gavėnia yra patikrinimas savęs, ar mes neturime galių, kurių mes dar nesame panaudoję ir neįvedę į savo veikimą.

Geru atgailotojo pavyzdžiu gali būti toks lietuvių komunistų partijos narys, kuris, įsitikinęs, kad ideologija, kurios jis yra išmokytas, turi gilių trūkumų, ryžtasi apsispręsti už kokią kitą ir drįsta net katalikiškoje praktikoje ieškoti sau paramos ar reikalingos pagalbos. Tokių pavyzdžių šio meto Lietuvoje sutinkama apstipiai. Jie kartu yra nuolat pasiliekančios lietuviškos krikščionybės turtas.

žemės paviršiuje (pgl. Apd 17:26). Vienas yra visų galutinis tikslas — Dievas.

...Ivairių religijų žmonės laukia atsakymo į slaptąsias žmogiškosios būties misles, kurios ir šiandien, kaip kitados, skverbiasi į širdies gelmes. Kas yra žmogus? Kokia yra mūsų gyvenimo prasmė ir koks jo tikslas? Kas yra gėris ir kas nuodėmė? Iš kur kyla kančia ir kam ji skirta? ... Kas yra ta galutinė ir neišreikiama paslaptis, supanti mūsų gyvenimą, iš kurios esame kilę ir į kurią veržiamės?

Katalikų Bendrija neatmeta nieko, kas tose religijose yra teisinga ir šventa. Su nuoširdžia pagarba ji žvelgia į tuos veikimo ir gyvenimo būdus, nors daug kur jie skiriasi nuo jos pačios tikimų ir mokymų dalykų, tačiau neretai atspindi aną visus žmones apšviečiančią tiesą. Tačiau kartu ji nuolat skelbia ir turi skelbti Kristų, kuris yra „kelias, tiesa ir gyvenimas“ (Jn 14:6), kuriame žmonės randa religinio gyvenimo pilnatvę ir kuriame Dievas visa sutaukė su savi (pgl. 2 Kor 5:18-19).

Negalime šauktis Dievo, visų Tėvo, jei atsisakome broliškai elgtis su kuriais nors žmonėmis, sukurtais būti jo paveikslu. Žmogaus santykiai su Dievu Tėvu ir broliais (bei seserimis) yra taip susiję, kad Šv. Raštas sako: „Kas nemylį [artimą], tas nepažino Dievo“ (1 Jn 4:8).¹⁶

Nūdien visi krikščionys — katalikai ir protestantai — sutaria: 1. kad krikščionys negali nekreipti dėmesio į religijų įvairovę pasaulyje;

2. kad pagarba kitoms religijoms ir noras su jomis susipažinti yra pagrindas gyvybingam pokalbiui;

3. kad ištikimybė savo krikščioniškajam kraičiui lieka nuolat būtinas poreikis; ir

(Nukelti 4 psl.)

Šv. mišios ant Laptevų jūros kranto, Sibiro tremtinių kapinėse, Bykov-Mys kaime, 1989 metų liepos mėnesį. Mišias aukoja kunigas Stasys Kazenas, Troškūnų parapijos klebonas. Mišiose dalyvauja daugiausia buvę Lenos del-tos lietuviai tremtiniai ir ekspedijos iš Lietuvos „Lena-89“ nariai. Raimondo Urbakavičiaus nuotrauka iš parodos „Religija Lietuvoje Lietuvos fotografų akimis“.

Apie Marijos Gimbutienės naujausią veiklą

Marija Gimbutis. *The Language of the Goddess: Unearthing the Hidden Symbols of Western Civilization*. San Francisco: Harper and Row Publishers, 1989. Foreword by Joseph Campbell. 416 puslapių, 500 juoda-balta iliustracijų, 13 žemėlapių ir 8 puslapių spalvotų iliustracijų. Kaina – 49.95 dolerių. Gaunama universitetų ir miestų didžiųjų knygynuose arba iš leidėjų, paskambinus 800-242-7737 (Pensylvanijos gyventojams – 800-982-4377).

Archeologė Marija Gimbutienė savo naujausioje knygoje, 1989 metais pasirodžiusioje knygoje *The Language of the Goddess: Unearthing the Hidden Symbols of Western Civilization*, plačiai ir nuosekliai atskleidžia jos išvystytą Europos gilios praeities vaizdą. Jos minčių raida šioje srityje reikia pradėti sekti jau nuo 1982 metais išleistos jos knygos *The Goddesses and Gods of Old Europe 6500-3500 BC: Myths and Cult Images* (Berkeley: University of California Press, 1982). Šis veikalas buvo naujai perdirbtas versija profesorės Gimbutienės 1974 metais pasirodžiusios knygos: *The Gods and Goddesses of Old Europe 7000-3500 BC* (pastebėjime „gods“ ir „goddesses“ sukeitimą naujojo veikalo pavadinime). Marijos Gimbutienės studijų sritis – „senoji Europa“ – apima žemes nuo Viduržemio jūros ligi pietinės Ukrainos priešistorinius amžius, dar prieš indoeuropiečių genčių atsiradimą Europos žemyne. Mokslininkės interpretuojančiomis akimis, senosios Europos žmonės gyveno aukso amžiuje, harmonijoje su gamta, ir visuomenė, kurios buvo organizuotos matriarchalinės sistemos dėsniais. Pagrindą teiginiui apie šią matriarchiją sudaro kasinėjimų pietryčių Europoje duomenys, iškasenose gausiai rasti kultų objektai. Todėl profesorė Gimbutienė jau anksčiau yra teigusi, jog senosios Europos panteone svarbiausią vietą užima „didžioji motina žemė“.

Tad ir naujausioje savo knygoje – *The Language of the Goddess* Marija Gimbutienė toliau dėsto ir grindžia savo įžvalgas. Šioje fotografijomis ir piešiniais turtingoje knygoje vaizdingai atskleidžiamas Dievės–Motinos garbinimo „žodynas“. Žemės dievės įvairūs ir skirtingi apibūdinimai yra apibūdinami, pasitelkiant daugybę iškasenų radinių, surinktų iš visos Europos, ir labai įvairių kronikų medžiagą jiems moksliškai paremti. Su dideliu mokslinio kūrybingumo įnašu ir stiprios autorės vaizduotės pagalba yra pasiekta dingusio pasaulio vaizdo patraukli sintezė. Viešpatavusi Europoje keturis tūkstančius metų, dievė buvo išstumta „patriarchalinių karo dievų“ ir „pasaulio neigimo filosofijos plėtos“ (p. 321). Pagal autorę, „atsirado žmogiškas šviesimejimas savo gyvasties šaknimis žemiškame gyvenime, kurio pasekmės yra aiškios mūsų dabartinėje visuomenėje“ (p. 321). Tačiau šiuo laiku dievė grįžta „iš girių ir kalnų, nešdama mums viltį ateitį“ (p. 321). Iš mokslinių tyrinėjimų išsivysto platesnė pasaulėžiūrinė programa. Įvadą dr. Marijos Gimbutienės knygai parašė neseniai miręs, pasaulyje pagarsėjęs kone visų didžiųjų pasaulio kultūrų mitų tyrinėtojas Joseph Campbell. Campbell'io nuomone, Marijos Gimbutienės veikalas yra ypač aktualus mūsų laikams, laukiantiems pasaulio atsinaujinimo, atgimimo, kuriam iki šiol kliudė genčių ir įvairių nacionalizmų reikalavimai. Marijos Gimbutienės atkurtas utopinis ankstyvosios žmonių bendruomenės vaizdas prisideda prie laukiamo atsinaujinimo, „naujojo amžiaus“ gimimo.

Marija Gimbutienė

Algirdo Pilvelio nuotrauka

Galima būtų pažymėti, kad Marijos Gimbutienės vėliausiosios studijos yra realizuojama ir tam tikra dabartinės Vakarų pasaulio kultūros suistorinta tema, paveldėta iš anglo poeto Robert Graves (1895-1985). 1946 metais pasirodė Graves'o garsi knyga *The White Goddess: A Historical Grammar of Poetic Myth*. Joje autorius tvirtino, kad yra tik viena gryną poezijos ir jausmų kalbą ir tik viena esminė tema visose lyrikose. Tai yra „dievė“, moteriška dievybė, kuri buvo garbinama prieš-

istoriniais laikais, kol ji nebuvo represuota naujų patriarchalinių ateivių ir tas pasaulio sritis, kurios dabar sudaro Vakarų pasaulį ir kuriose kilo dabartinio metu dominuojanti pasaulio kultūra. Šito užgniaužto „dievės“ mito fragmentai tebėra randami Viduržemio jūros ir šiaurinės Europos sričių mitologijose bei klasikinio pasaulio sektų paslaptyse. Profesorė Marija Gimbutienė vaisingai tęsia ieškojimą „dievės“ mokslinėje plotmėje.

(v.g.l.)

Kontroversija dėl dievės teorijos

Savo knygoje *The Language of the Goddess* dr. Marija Gimbutienė teigia, jog tarp 7000 ir 3500 m. pr. Kr. Europos gentys gyveno taikoje. Tai buvo sėslios žemdirbių bendruomenės, garbinusios „Didžiąją dievę“ (ne deivę ar dievaitę, bet dievą, suprantą moteriškai, ne vyriškai). Jie džiaugėsi gamta, vengė karų, kūrė patogias sodybas, ne tvirtoves, ir gamino keramiką, ne ginklus. Gimtinės buvo skaitomos per moteris, ne per vyrus, moterys vadovavo gentims, per karalienes-kuniges. Vyrų buvo medžiotojai ir statytojai. Bet ne viena lytis kitos nedominavo. Toje savo knygoje dr. Gimbutienė archeologiniais radiniais ir tyrinėjimų duomenimis grindžia savo teorijas apie tokią senovinę feministinę kultūrą, kurios bendrą apybraižą susumavo Peter Steinfels jos knygos aprašyme *The New York Times* moksliniame priede „Science Times“ 1990.II.13. Jis toliau taip apibūdina jos nusakomą kultūrą: Tė laikotarpiu dievių tarpe buvo ir mirtį nešančiosios, tačiau ir jų garbinimas buvo rishamas su atgimstančiosios gyvybės temomis. Gimbutienė toliau teigia, jog tarp 4000 ir 3500 m. pr. Kr. šia taikingą ir darnią „Senąją Europą“ sunaikino raitų indoeuropiečių invazijos. Šie teriotojai iš Rusijos stepių permainingai Europą. Jų karingieji dievai nuvertė gyvybę duodančią ir palaikančią „Didžiąją dievę“, o jos įvairios apraiškos buvo inkorporuotos į vyriškų dievų dominuojamą panteoną, kaip jų žmonos, dukros ar sugulovės, kartais suerotintos kaip pvz. Afroditė, kartais sukarintos, kaip

pvz. Atėna. Su jų invazijomis, anot Gimbutienės, patriarchija ir hierarchija pakeitė prieš jas buvusią lytinę ir socialinę lygybę. Toliau sumuodamas Gimbutienės tezę, Steinfels rašo: Dievių religija ir jos simboliai tapo pogrindinė religija, užsidedama kaukė dievams pavaldžių, bet tebesančių galingų graikiškų ir romeniškų dievačių, Mergelės Marijos bei stebuklingų tautosakinių bei pasakų moteriškų figūrų. Bet, anot Gimbutienės, senovinės Europos kultūrinis sluoksnis yra užsilikęs europietiškuose derliaus nuėmimo papročiuose, žemdirbių padavimuose apie šaltinius, akmenis, medžius ir gyvulius, viduramžių magikoje ir burtuose bei apeigose, kurias krikščioniškoji vadovybė smerkė ir baudė kaip raganavimą. Anot Gimbutienės, šią srovę yra būtina suprasti, norint teisingai pažinti vakarietiškojo kultūrą, bet ji taip pat yra senovinės išminties šaltinis, kuriuo modernios kultūros turėtų naudotis, jei nori atitaisyti savo susvetimėjimą gamtai. Nesunku suprasti kodėl įvairios feministės padarė Gimbutienę savo heroje. Visa tai, ka jos taip norejo rasti Vakarietijoje kultūroje, Gimbutienė moksliškai surado ir parėmė. Tačiau kaip tik dėl to archeologai ir antropologai, dr. Gimbutienės kolegos, kurie savo komentarus būtų pasitenkinę palikti mokslinėje literatūroje, nutarė paskleisti ir po poliariariją, kad atsvertų jos teorijų vis augančių įtaką jau ir už akademinio pasaulio ribų. Gimbutienės teorijas gyė tokie (Nukelta į 4 psl.)

IŠ SIBIRO TREMTINIŲ POEZIJOS

Smiltis

AŠ NORIU EITI

Aš noriu eiti tais keliais,
Kuriais šimtų šimtai išeis –
Be duonos alkt kartu su jais,
Kartu sugrįžt aušros takais.

Ant kapo mirusių brangių
Palieję ašarom čiobrelį,
Pradėsim žmogišku žingsniu
Vėl žengti naują laisvės kelią –
Gimtinei kelti iš kančių.

PARODYK MAN PAVĖSĮ

Tu džiaugsmą ir gyvybę žemėn liesi,
O man širdį žėruoja vien degėsiai,
Vien pėdos pragaro ugnies.

Parodyk, saule, sieloje pavėsi,
Tada širdis su daigeliu
Į aukštą žydrumą vėl tiesis.

LEISK PRISIGLAUSTI

Leisk prisiglausti vieną kartą
Man – kelio smilčiai – prie Tavęs,
Ir skausmo ugnys man krūtinei
Ramiu saulėlydžiu užges.

Naktis kam juokias iš manęs:
– Nėra Tavęs! Nėra Tavęs!

Praeik, praeik pro mano kelią,
Nors pėda širdį man paliesk,
Ir vietoj jos žiedelis baltas
Prąšys šiaurinėj pakeleję.

Paliesk mane, kvapu paliesk! –
Ruduo kam juokias iš manęs:
– Nėra Tavęs! Nėra Tavęs!

O Tu esi, esi, žinau,
Jaučiu Tave sniegu pūkuos.
Matau šakutės, žieduos.
Pasiekt, pavyti negaliu...
Kas Tu esi? Kur Tu?

DEGI LYG GRABNYČIA

Kaip prieš altorių
Šaltų bažnyčių
Degi, degi tu
Lyg grabnyčia.

Bet nėra saulės,
Kuri sušildo,
Gilių versmių,
Kurios pagirdo.

Nei „Aleliuja“,
Nei „Kurs kentėjai“
Širdyje mano
Tu negirdėjai.

Užtat ir šalta
Manoj bažnyčioj.
Degi, degi tu
Lyg grabnyčia.

TIKIU – GYVENIMAS PRIKELS

Pašauks gyvenimas –
Mano širdies duris pabels,
Mane gyvent prikels.

Ateis jis ne sečiū –
Pavasariu žaliu.
Gėlių žiedais
Širdį užbers –
Gėlė mane pavers.

Tada praeisiu
Pro minias –
Nubrauksiu ašaras sūrias,
Į žiedų atskleistas taures
Surinksiu jas.
Širdis ištroškusias jomis,
Lyg beržo sultimis,
Pagirdysiu.

Šiandien naktį aš tebesu.
Tyliu. Bet tu tikiu.
Gyvenimas širdin pabels
Ir ja gyvais žedais užbers.

Mąstis

TĖVIŠKĖS SMŪTKELIUI

Tik tau, greituli vėjau šaltas,
Žaizdas medinio Kristaus išbučiuot,
Kur liūdi ant pušies prikaltas
Kalvelėj smėlio, tyrlaukiuos plačiuos.

Kiek akys regi – tuščia tuščia,
Vien Kristus, vėjų nuplaktas, pušy
Kaip Sargas saugo buiti rūšia.
Ir kas pakeis Jį amžių lūkesy...

Prieš, rods, vinis ištrauktum –
Džiaugsmu sušvistų veidas, ne kančia,
Sudžiūvusias rankas suspaustum,
Pratarum: „Eikim, Viešpatie, iš čia!..“

Teplaukia debesys aprūkė,
Tegu juos vėjas vieniša delčia...
Bet Kristus, darganoj sutrūkė,
Sakytų: „Eik, o Aš paliksiu čia!..“

1954

AR TU TIKI?

Ar tu tiki, kad vėliavos į stiebą lips,
Giedos dar lūpos atgimimo himnų,
Kad kils į dangų džiaugsmas, širdyse netilps,
Pripildęs miestą ir kaimiečio prastą kluoną,
Ar tu tiki?

Juk tu tiki, kad žiedų pumpuras pravers
Ir vasaros atneš vėl grūdą brandų.
Tikėk, kad siuntančias audras aušra sugers,
Gyvenimas iškviets po baisaus negando.
Tikėk tu!

Tikrai tikrai dar vėliavos į stiebą lips,
Žydės vėl širdys atgimimo himne.
Matau, kaip renkas minios, – aikštėse netilps,
Pajutusias vėl laisvą kalną Gedimino.
Ar tu tiki?

1954

Radžiūnas

DŽAN TUMANIANUI*

Taip toli, taip toli Araratas!..
Per kalnynus, marias,
Per sniegynus, girias
Jo iš čia net geriausia akis neįmato.
Bet siela gali sielą atrasti
Ir siela gali sielą suprasti.

Nesuprantamas, keistas armėniškas žodis –
Kaip tarpeklių aidai,
Kaip beprasmių vaidai,
Kaip marmėjimas baltui atrodoys.

Bet siela gali sielą suprasti
Ir siela gali sielą atrasti.

Susitikom ir mes, Hovanes Tumanian.
O, kaip šiandien brangus tu man, džan!
Tavo skausmas, tavosios tėvynės skriauda
Ir tavoji viltis, ir tavoji skaidra.

Ligi šiol vis naktis, dar naktis, Hovanes,
Bet žėruoja gaisrais Araratas ugnies.
Jau ateina, ateina žadeta šviesa! –
Hovanes! Hovanes! Meldžias žemė visa!

* Hovanesas Tumanianas (1869-1923) – armėnų literatūros klasikas; džan – meilūs kreipinys, vartojamas paprastai po vardo.

1952

Linas

ŠIAURĖS PAVASARIS

Atleikia vėjas pavasarinis.
Supurto tave,
Sviedžia ant stogo kepurę:
– Eiva,
Kaip anuomet, lenktynių.
Pinas kojos ir sukas galva.
Gula gula krūtinej akmuo...
Kelias pavasaris žmogų,
Neša per taigą Namą.

1954 gegužė

Barako tamsoj
Sverdi pilkos būtybės.
Visatos švieson –
Amžinybėn
Kankinta, tremta,
Palaidojus kerštą ir pyktį,
Iveikusi kančia,
Save,
Iš pančių
Į nemirtingumą
Kelianta tauta.

PRISIKELT!

Naktį griaus, naktį lis,
Ankstų rytą išlys
Kambarelin šviesos spindulys,
Toks baltutis, smagus šokinės,
Veidą tau glamonės.

Beržas šakų pakels,
Tau į langą pabels,
Nykų žvilgsnį pakels.
Akys raibs – bus šviesu:
Vien žiedai lig dausų.

Tu išeisi laukan,
Vėjas siūbels veidan,
Tavo būstan juodan.
Susiumsi ranka už širdies,
Ją nugels, nuskaudės.

Pavasaris švilpaus ir už,
Ir bristi suklupdamas tu
Srauniųjų upelių srautū.
Nors viena šakelė dar suželt,
Prisikelt, prisikelt!

1952 kovas

Dragūnas

VAKARAS TUNDROJ

Tundroj vakaras pilkas parimo,
Lietaus debesys praplaukia blankūs.
Kaip išbristi per tundrą namolio? –
Naktys juodos, keliai visi klampūs...

Man vaidenasi gluosniai prie kelio,
Ir klevai šakomis tartum moja.
O prie lango seklyčios motulė
Per naktis ant rankelių rymoja.

Aš matau, kaip pakyla Tėvynė,
Naujos kartos gyvenimui kelias.
Ir trimitai jau pergalę groja,
Ir pavasaris tyras ir žalias.

Tundroj vakaras pilkas parimo,
Lietaus debesys praplaukia blankūs...
Mes išbristim per tundrą namolio,
Nors keliai pavojingi ir klampūs!

1952

Ekspedicija į Resotų lagerius Sibire 1989 metais – Sesonka. Kažkur čia buvo lietuvių tremtinių kaimo kapinės. S. Aleksejus 1958 metais išvažiavo į Lietuvą, palikęs svetimoj žemėj mirusio tėvo kapą. Sugrįžo, noredamas parsivežti į Lietuvą jo palaikus. Deja – taiga. Brolių Černiauskų nuotrauka iš parodos „Religija Lietuvoje Lietuvos fotografų akimis“, vykstančios iki balandžio 16 dienos Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Ilinois.

Kristaus asmuo ir dabarties žmogus

(Atkelta iš 2 psl.)

4. kad krikščioniškasis kraitis turi būti iš naujo peržiūrėtas, siekiant atsakingai paaiškinti tai, kas nauja žmonijoje, liekanti ištikimais savo tikėjimo kraičiui¹⁷.

Dabarties žmogaus būklė

Mūsų šimtmetis yra 18-ojo ir 19-ojo šimtmečių vaikas. Apšviotos amžiaus galvosena ir gyven-sena — racionalizmas žmogų ir jo gyvenimo prasmės bei laimės paslaptį uždare į proto kalėjimą. Žmogus — visko mastas, tikėti Dievą — atgyvena. Atvirybė Dievui, Dievo paslaptis Kristuje apšviatusiam racionalizmui atro-dė prietariai. Proto kalėjimas žmo-gų aplėšė, nuasmenino ir pa-darė daiktą.

Mūsų šimtmetis yra ir nuozmių lūžių bei pervartų arena. Du pa-sauliniai karai su gausybe kitų vietinio pobūdžio konfliktų nu-siaubė žemę. Dvi tautinės impe-rijos — viena su rasine, o kita su partine — neurozė — siaubė mūsų Tėvynę ir tėviškes. Mūsų tauta perėjo per abiejų karų ugnį ir vis dar patiria imperijų neu-rozės atneštą košmarą. Anot „Armonikos“ ansamblio progra-mos pranešėjo Brooklyn'o Židinyje, lūžiai ir pervartos pašventino mums tris vietas: Tėvynę su tėviške, Sibirą su kankiniais ir Ameriką su išeiv-ju. Lietuva yra mūsų ar mūsų tėvų-senelių tėviškė, Sibire lau-kia prisikėlimo tūkstančių tūks-tančiai lietuvių, Amerikoje išeiv-iai yra nualintos tautos balsas.

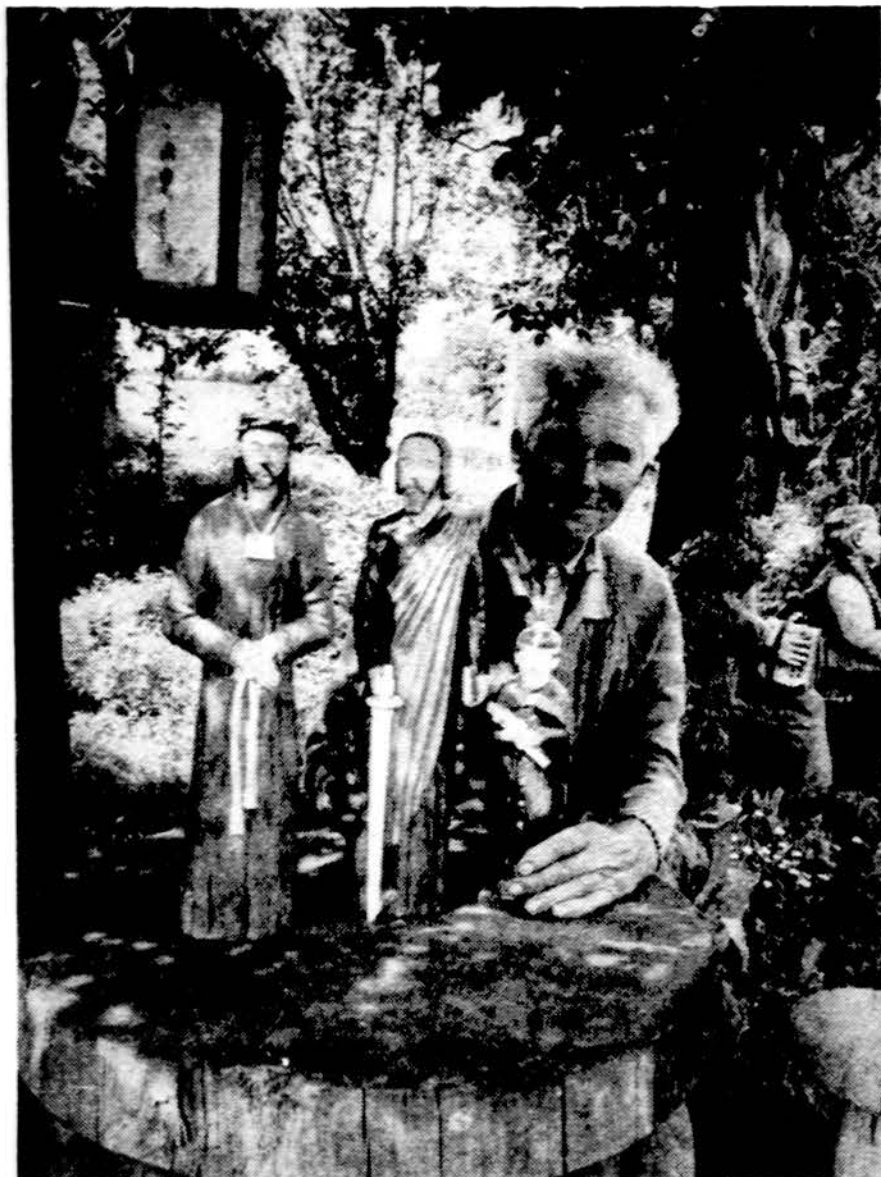
Mūsų šimtmečio žmogus nenori būti daiktas, automatas pra-monėje, įrankis partijos progra-moje. Nenuostabu, kad nūdien klausiam: „Kaip aš esu? Kaip aš gyvenu?“ Žmogaus būvis — egzis-tencija yra dabarties žmogui — ir žmogui aplamai, ir kiekvienam individui asmeniškai — svarbus dalykas, nes žmogus nėra nei daiktas, nei automatas, nei įran-kis. Nenuostabu, kad dabarties žmogus nerimsta, ieško, ver-žiasi...

Esame riboti. Gyvename ant tikrovės lopo. Gyvenimo kurlapis mums tempia. Neišvengiamai pati-riame norą išlikti ir poreikį gyventi taip, kad išliktume. Mums gimta, net namie esant, ilgetis ir ieškoti namų. Būdinga, kad mūsų „ilgesio namai“ yra nuolat ateityje. Užtat planuojame kitai dienai, kitai savaitei, ki-tiems metams, visam gyvenimui... Ūmai susiduriame su mūsų tikrovės lopo riba — mirtimi. Ilgimės ateities, „geres-nės tėvynės“ (Žyd 11:14), tačiau mirtis riboja. Iš kur semtis drąsos gyventi, būti savitu asmeniu mirties paunksnėje? Krikščionybė skelbia Jėzų Kristų — mirties Nugalėtoją ir gyvena Prisikėlimo vilnimi.

Išlaisvintojas — dabarties Kristus

Susipažinome su Jėzumi Moky-toju, Pranašu, Kristumi, Vieš-pačiu. Jėzus turi daug vardų ir titulų. Pasak Naujojo Testa-mento, jis yra Tautų šviesa, Karalių karalius, Kosminis Kris-tus, Žmogaus Sūnus, Tikrasis Dievo paveikslas, Nukryžiuota-sis, Amžinybės veidrodis, Taikos karalaitis, Dvasios poetas... Išlaisvintojas.

Nūdien teologai kreipia daug dėmesio į Jėzų — žmogiškąjį Kris-tų — Dievą žmogaus būklėje. Tai būdinga ir Morkaus, Mato bei Luko evangelijoms. Dabarties žmogus randa Jėzų — žmogiškąjį Kristų patrauklų, nes Dievas žmogaus būklėje nugali blogi gerumu. Tai liudija sąjūdžiai ir raštija iš Rytų ir Vakarų pasau-lio. Dostojevskio Ivanas, romane „Broliai Karamazovai“, nors ir ateistas, bet pasakoja legendą apie Inkvizitoriaus susitikimą su laisvės daveju Kristumi, Tolsto-

Medžio drožėjas, liaudies meistras T. Bugailiškis. Vytauto Janulio nuotrauka (1987) iš parodos „Religija Lietuvoje Lietuvos fotografų akimis“, vykstančios Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois, iki balandžio 16 dienos.

jus rašo *Prisikėlimą*, Martin Luther King *Suoli į laisvę*, o Gustav Guttierrez *Išlaisvinimo teologiją*¹⁸.

Kristus Išlaisvintojas Jono evangelijoje aptaria savo išlaisvi-nimo Magna Charta: „Jei laiky-sitės mano mokslo, jūs iš tikro bū-sitė mano mokiniai, jūs pažinsitė tiesą, ir tiesa padarys jus laisvus“ (Jn 8:31-32). O Tautų apaštalas Paulius Kristaus mokymą jamžino laiške Galatams:

Nebera nei žydo, nei graiko; nebera nei vergo, nei laisvojo; nebera nei vyro, nei moters; visi jūs esate viena Kristuje Jėzuje...

Kristus mus išvadavo, kad būtume laisvi. Tad stovėkite tvirtai ir nesiduokite įkinkomi į vergystės jungą. (Gal 3:27-28; 5:1)

Man menasi Sibiro tremtinių maldaknygė *Marija, gelbėk mus!* Trijų lietuvių maldos švyti laisvę — Kristaus laisvę — nuožmijoje Sibiro taigų nelaisvėje.

Lietuvos Kristus — Rūpintojėlis

Mūsų kraštas Lietuva yra Marijos žemė, tačiau ji puošiasi kryžiais ir Rūpintojėliu. Rūpinto-jėlis yra lietuvių liaudies labai mėgiamas ir dažnai sutinkamas tiek paprastose, tiek ypaci mišku ir pakelių kopytelėse, paka-bintose prie medžių kamienų. Rūpintojėlis yra Kristus — Kris-tus, kuris rūpinasi ir simbolizuoja mūsų tautos susikaupusią nuo-taiką ir būdą. Vincas Mykolai-tis-Putinas klausia:

Bet kam gi Tu, budrus Dievuli mano, Prie lygaus kelio rūpestėliu rymai? Prie lygaus kelio, kur vargų vargeliai Vieni per dieną dūsaudami vaikšto.

Dievuli mano, argi mūsų godos Tave prie kelio iš dangaus atpraše. Ar gal tos šviesios rudens naktutės Tave iš mūsų žemės išsparnavo? „Rūpintojėlis“

Rūpintojėlis negalime laikyti grynai lietuvių liaudies meistrų darbo vaisiumi. Anot Pauliaus Galaunos, toks berymančio, pasi-rėmusio alkūnė ant kelio ir giliai susimąstiusio Kristaus vaizda-vimas yra žinomas kai kur Europoje jau 15-ame amžiuje: „Vokietijoje jis vadinamas „Schmerzmann“, Prancūzijoje (Bretagne) — „Penseur“¹⁹. Rūpintojėlis turi ir Lenkija.

Evangelijoje yra šiek tiek pana-šus Jėzaus aprašas. Surištam Kristui uždedamas ant galvos

erškečių vainikas, jis apvelkamas raudonu apsiaustu, ir dešinė ranką įdedama nendrė. Mūsų Rūpintojėlis yra dažniausiai ap-nuogintas, tik strėnos perrištos, o rankoje nieko nelaiko. Kokia yra Rūpintojėlio paslaptis? Rūpintojėlio paslaptį atspėti mums padeda liaudies legendos. Žemaičiai sako, kad Kristus Rūpintojėliu vaizduojamas ne dėl savo kančios, bet po Prisikėlimo nužengęs žemėn: „Jėzus nuliūdo, tvana padaręs, galėjosi žmones nubaude“²⁰. Galaunė cituoja vieną lenkų legendą, kuri pasakoja: „Kristus keliavo per pasaulį su erškečių karūna, o išvargęs kelionėje atsistojo ant akmenų prie kelio ir graužėsi apsiwerkė. Dekingį už tas ašaras, žmonės pradėjo jį vaizduoti ne baudžiant, bet gailestingą Dievą“²¹.

Nė į vieną kitą drožinį mūsų liaudies meistras neįdėjo tiek širdies, kiek į Rūpintojėlį. Matomas beribis, nežemiškas liūdesys, kuris griežia už širdies. Nenuo-stabu, kad Rūpintojėlis kartais yra vadinamas „Smūkeliu“²². Galaunė rašo, kad „gal nė viena kita tauta neturi tiek daug [Rūpintojėlių], kiek ne tik visa Lietuva, bet vieni žemaičiai“²³ ir daro išvadą, kad „Lietuva turi teisės laikyti Rūpintojėlį savo tautos sielos kontempliacija“²⁴. Liaudies meistras buvo giliai susigyręs su savo siužetu — Kristumi, kuris rūpinasi! Nenuo-stabu, kad Lietuvos okupantai metėsi naikinti ne tik žmones, bet ir kopyltulpius su Rūpinto-jėliu. Nenuostabu, kad praėjusią vasarą atgimstančios Lietuvos ateitininkai surengė eiseną nuo Vilniaus į Žemaičių Kalvariją, norėdami atstatyti pakelėse kryžius ir kopyltulpius su Rūpintojėliu.

Išėjimo poetas Leonardas And-riekus savo poezijos knygoje *At-mink mane, Rūpintojėli, rašo:*

Kopyltėlį stogelis jau kiurais. Laksto vėjai per jį, sruva lietus. — Kaip galėjai pamilti visą šiaurę Ir kukliom lygumom Per tiek amžių gerėtis? Ar nėra gi šalių, kur sokdina Vėjas palmes kasdien visą metą? Kur Te Deum Tau gieda

*žvaigždynai? — Ar nėra gi pasaulyje vietų Be šalnos ir be sniego, Kad eiti čia kentėti Už mane — diru, stieka?**

„Iš tos tamsios nakties...“

Savaitraštis *Literatūra ir me-nas* 1989 m. rugpjūčio 5 d. nu-

meryje skiria daug vietos temai „Iš tos tamsios nakties...“ Ričar-das Mikutavičius apybraižoje „Sąjūdžio išpažinimas“ rašo:

Tauta skendo kančioje, kad per ją išgrynėtų... Tegul išniekinta, drabs-tyta purvais, užama, tačiau kentė-dama tauta ir valstybė tapo aukš-čiausia vertybe lietuvių sąmonėje. ...Naujas, kentejimo suformuotas žmogus — lietuvis — ir tapo ryškiau-siu pokyčių įkūnytoju, nes tautos likimą ir ateitį perėmė kentejimo suformuoto žmogaus protas ir rankos.

Apybraižos autorius kviečia da-barties lietuvių atkurti „Kris-taus ir žmogaus kentejimo teolo-ginį-būtinį pagrindą...“, nes, anot jo,

Gal kaip tik čia atsiskleidžia vienas ryškiausių katalikybės nuopelnų mūsų tautai — gebėjimas jungti i tautos savimonę Kristaus kentejimą. Fizinė ar dvasinė kančia nėra tiesos ar gėrio viršūnė, tačiau pavieniam individui ar net tautai tai yra išli-kimas. Tautos katalikiškumas — san-tykis kentejimo tautos su kentejan-čiu Kristumi [...] Kentejantis ir apmąstantis Kristų žmogus pakyla-mas iš asmeniškio akiračio į kur kas platesnį, apėmiantį visą tautą [akiratis] į Kristaus ir žmogaus kentejimo vienovę pradeda žiūrėti, iš savęs reikalaujant perkaitos, istorijai suteikiant naują reikšmę...

Taip suvoktas Kristaus ir tau-tos kentejimas pažadino „Rūpin-tojėlio“ sąmonę ir tremtyje, ir išeivijoje, kai vyksta

tos kasdienės duonutės dalybos, li-gonių slaugymas, mirusiųjų laido-jimas, savišvieta net kalėjimo kame-roje, tautinių bei religinių švenčių šventimas, tos visos progos, kada dainomis ir ašaromis, veidu ir dvasia būdavo atsigėriama į Tėvynę... Re-gis, jau tada, tremtyje ar išeivijoje, užtekavo vien susikūbiti rankomis, pusbalsiu pažiūriuoti lietuvišką dainą ar giesmę²⁵.

Iš tikro tūkstantmečiais su-kaupta žmonijos patirtis tvirtina, kad ne ekonominė gerovė yra as-mens ir tautos pakilimo sąlyga, o problemė būklė — sunkumose atsiderėjus ir išlaisvinimo iek-santis žmogus.

Lietuviškasis Rūpintojėlis yra Kristus po Prisikėlimo. Kristaus ir žmogaus kentejimas alsuoja būsimu įvykiu — Prisikėlimu. „Trečioji diena“ — ateitis jau čia pat! Kentejimo būvis savaime atvedė ir atsirėmė į Kristaus prisikėlimą. Ne pesimizmas, ne nevilnis, bet Prisikėlimas yra bū-tina mūsų Rūpintojėlio tąsa.

Proto kalėjimas, pastatytas pra-ėjusių dviejų šimtmečių eigoje, uždare mūsų tautą į ideologinį, komunistų partijos sukurta kalėjimą. Jėzus Kristus buvo Išlaisvintojas „vakar“ ir yra Iš-laisvintojas „šiandien, tas pats ir per amžius“ (Žyd 13:8), nes jis yra „Dievo jėga“ žmogaus gyve-nime ir žmonijos istorijoje „išlais-vinti kiekvienam tikinčiajam“ (Rom 1:16).

Sibiro kalnys-tremtinys poetas Antanas Miškinis drasino trem-ties bendrus savo gilia žvalgą ir Jėzų — dabarties Kristų Rūpintojėlį:

Aš — kalnys, aš tremtinys išsekęs. Aš — išvėtas, išduotas artimu. Jau gestančios, o ilgesingos akys Dar ieško saulės ir gimtų namų.

Vaidenas man, kad miglos išsisklaido... Drebedamas, čia užkrėstas drugiu, Nuėminta, bet gėrą ir atlaidų Iš tolumų nykių regiu.

Iš tolumų... Atsiveria arimai. Daigai ten ima kaltis iš vagos. Tu vis vienodai liūdnas rymai... rymai...

Ar taip ir ligi amžių pabaigos?

Ir štai išsystu aš siebuklą didi. Kai jau gyvent man liko tiek mažai: Tau ant galvos erškėčiai žydi, O veidu rieda ašarų lašai...

Ka Tu veiki, žiūrėdams į pasaulį, Ko ašara ant skruostų su krauju? Juk Tu valdai galaktikas ir saules — Švytėjimus ir katastrofas jų!

Ekspedicija į Resotų lagerius Sibire 1989 metais. Per du vakarus kunigas Daukyns pakrikštijo 64 vietinius spalikus ir pionierius. Nuotrauka iš parodos „Religija Lietuvoje Lietuvos fotografų akimis“, vykstančios iki balandžio 16 dienos Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois.

Vieniems — tik stabas Tu, kiti vežiosis, Puoš muziejus menu iš praeities, O man Tu simbolis kančios didžiosios, Prisikėlimo, išeivties mirties.²⁷

NUORODOS

1. *Das Wesen des Christentums* (Berlin, 1900).
2. *Agnes von Zahn-Harnack, Adolf von Harnack* (Berlin: Walter de Gruyter, 1951). 181 - 188.
3. *What is Christianity?* (1900; New York: Harper Torchbooks, 1957), 1.
4. *The Quest for the Historical Jesus* (New York: Macmillan, 1961), 4.
5. Antanas Rubys, *Raidė užmuša, Dvasia gaivina* (Putnam, CT: Krikščionis gyvenime, 1984), 23 - 24.
6. E. A. Johnson, *Who Do You Say That I Am: Introducing Contemporary Christology* (Hilton, South Africa: Order of Preachers, 1988), 7, 34 - 45.
7. J. A. Fitzmyer, *Raktiniai klausimai apie Kristų. Iš anglų kalbos vertė J. Strazdas* (Putnam, CT: Krikščionis gyvenime, 1986), 30-32.

8. Tera tik pora išimčių: Mt 23:7-8, Jn 3:26.
9. Šį palyginimą turėtume vadinti palyginimu apie vyresniojo sūnaus — Izraelio santyki su jaunesniojo sūnumi — pagonimis.
10. Lukas paaiškina Jėzaus žodžius: „Būkite gailestingi, kaip ir jūs Tevas gailestingas“ (Lk 6:36).
11. *Naujasis Testamentas* (Kaunas-Vilnius: Lietuvos vyskų konferencijos leidinys, 1988), 38.
12. H. Koester, *History and Literature of Early Christianity* (New York: Walter de Gruyter, 1982), 80-81.
13. Titulas „Mesijas“ buvo išverstas į graikų kalbą — *Christos*, o „Marana“ — *Ho Kyrios*.
14. *Jaroslav Pelikan, Jesus through the Centuries* (New Haven, CT: Yale University Press, 1987) 17-18.
15. Eusebius, *Historia ecclesiastica*, 1.4.2.
16. *II Vatikano Susirinkimo dokumentai*. Iš lotynų kalbos vertė Vytautas Baltūnas ir Anicetas Tamokaitis, SJ (Putnam, CT: Krikščionis gyvenime, 1968), 282-287.

17. Francis X. Clooney, „Christianity and World Religions: Religion, Reason, and Pluralism“, *Religious Studies Review* 15 (3:1989), 197-203; Paul F. Knitter, „Making Sense of the Many“, *ten pat*, 204-207.
18. Martin Luther King, *Stride toward Freedom* (New York: Harper & Brothers, 1958), 101; Gustav Guttierrez, *A Theology of Liberation: History and Salvation* (Maryknoll, NY: Orbis, 1973).
19. Paulius Galaunė, *Lietuvių liaudies menas* (1930; perspausdinta Vilnius: Mokslas, 1988), 169.
20. *ten pat*, 173.
21. *ten pat*, 173-175.
22. Lietuvių liaudies iš lenkiško „Smutek“. *Žr. ten pat*, 176.
23. *ten pat*, 176.
24. *ten pat*, 176.
25. Leonardas Andriekus, *Atmink mane, Rūpintojėli* (Brooklyn, NY: Pranciškonai, 1985), 17.
26. Ričardas Mikutavičius, „Sąjūdžio išpažinimas“, *Literatūra ir menas* 32 (1989 m. rugpjūčio 5 d.), 10.
27. *Nemunas* (1988 gruodis).

Dievės teorijos ižiebtoji kontroversija

(Atkelta iš 3 psl.)

žymūs antropologai kaip Joseph Campbell ir Ashley Montagu. Pastarasis jos naujausia knyga pavadino veikalu, pagal kurį bus matuojami kiti civilizacijų istorijos darbai. Bet daugelis kitų priešistorinės Europos tyrinėtojų su jais nesutinka, rašo Steinfels. Pensilvanijos universiteto dr. Bernard Wailes nurodo, kad daugumas dr. Gimbutienės kolegų pripažįsta jog ji yra savo srities žymi žinovė, bet nelabai gera tos visos informacijos kritiška anali-zatorė. „Ji surenka visus duomenis ir tiesiog šoka prie išvadų, napateikdama jas paremi-ančių argumentų“.

Su juo sutinka ir daugelis kitų mokslininkų, tos srities specialis-tų. Pavzdžiui, archeologinės iškaskenos rodo mažų 10-25 namų kaimelius, iš kurių liekanų galima daug pasakyti apie šių žmonių buitį, bet tyrinėjimų duomenys savyje neparemia senovinės Europos kultūros žlugimo teorijų.

Tačiau dr. Gimbutienės moksliniai kredencialai ir inasas neleidžia jos darbų svarbos ig-noruoti, rašo Peter Steinfels *New*

Iš Marijos Gimbutienės „The Language of the Goddess“ (Harper & Row).

York Times laikrašty. „Pasaulinės klasės mokslininkė Marija Gimbutienė yra 20 knygų autorė, jų tarpe ir monumentalios studijos apie Bronzos amžiaus indo-

europiečių kultūras ir daugiau kaip 200 straipsnių. Ji yra vadovavusi penkiems iškasinėjimams Europoje, skaito per 20 kalbų ir į savo mokslinį darbą atsineša stebėtinai platų ir išsamų europietiškos tautosakos ir mitologijos pažinimą.“

Ši kontroversija apie dr. Gimbutienės darbą, pasiekusi net ir populiariosios kultūros sferą, rodo jos darbo svarbą ir įtaką visai vakarietišakai kultūrai. Laikas ir tolimesnės studijos parodys kurios jos tezės dalys išliks. Tuo tarpu džiaugiamės mūsų tautietės moksliniais pasiekimais ir didžiojo Penkta-matydam, kaip jos darbas plečia modernaus mokslo ribas. Z

Kertinė pasarė

(Atkelta iš 1 psl.)

ruomenė. Tarp kitko, šią teologi-nę tiesą išryškina šio numerio iliustracijos — ar kurio nors Lie-tuvos miesto katedroje, ar ant Laptevų jūros kranto, ar Resotų lagerių nykių pirkelėj — Dieva į savo tarpą kviečiame kartu su ki-tais savo tautiečiais.

Dar įsidėmėkime ir save tuo su-stiprinėkime — kad Prisikėlimo viltis, nežūrint nuožmies prie-vartos, nėra nei kiek prigususi mūsų tėvynėje. Didžiojo Penkta-dienio rytą per radijo žinias, tuoj po Gorbačiovo iškilmingo pamokslų JAV senatorių grupei, kad jie jam nepamokslautų dėl Lietuvos, ir pareiškimo, kad pro-vokatoriai yra lietuviai, suskam-ba „Lietuva brangi“ — gieda studentai Vilniuje, susibūrę pasakyti, kad nepriklausomybės aktas neatšaukiamas, kad mūsų tauta tikėjimo į savo prisikėlimą nėra pasirošusi išduoti.

Todėl linksmy ir džiaugsmingų šventų Velykų mums visiems ir visiems geros valios žmonėms pasaulyje — dėl kurių kentejo, mirė ir prisikėlė, juos drauge prikeldamas naujam gyvenimui, pats Viešpats.

a. II.